

Kansalaisaloite

Työeläkeindeksin palauttaminen takaisin palkkatasoindexiksi

Haluamme estää työeläkkeen kuihtumisen ja eläkeläisten
köyhtymisen

Kimmo Kiljunen
Suomen Senioriliike ry
Puheenjohtaja

Eeva Kainulainen
Suomen Senioriliike ry
Varapuheenjohtaja

Heikki Ranki
Suomen Senioriliike ry
Hallituksen jäsen

Kerttu Perttilä
Suomen Senioriliike ry
Hallituksen jäsen

Kansalaisaloite 1591: Esitys lainsäädäntötoimiin ryhtymiseksi työeläkeindeksin palauttamisesta palkkatasoindeksiksi eli ansiotasoindeksiksi.

Lakimuutos työeläkeindeksin muuttamiseksi

Nykyinen laki: Työntekijäin eläkelaki 395/2006, 98§ Eläkkeiden indeksitarkastus

”Maksussa oleva eläke tarkistetaan vuosittain tammikuun alusta lukien indeksillä (työeläkeindeksi), jota laskettaessa **palkkatason muutoksen painokerroin on 0,2 ja hintatason muutoksen painokerroin 0,8.**”

Esitys lakimuutokseksi, 98§ Eläkkeiden indeksitarkastus

”Maksussa oleva eläke tarkistetaan vuosittain tammikuun alusta lukien indeksillä (työeläkeindeksi), jota laskettaessa **palkkatason muutoksen painokerroin on 1,0.**”

Lakimuutos vaatii eduskunnan hyväksynnän enemmistöpäätöksenä.

1. Eläkejärjestelmän ja indeksitarkistusten rakenne

Lakisääteiset eläkkeet jakautuvat kahtia. Ensinnäkin on tasasuuruinen perusturva eli kansaneläke ja sitä täydentävä takuueläke. Se on valtion maksamaa vähimmäisturvaa, jonka varassa elää noin 7 % eläkkeensaajista.

Toisena ja nykyisin tärkeimpänä eläkemuotona on ansiosidonnainen työeläke. Siitä nauttii 93 % eläkkeensaajista. Pelkästään työeläkettä saa 57 % kaikista eläkkeensaajista. Lakisääteistä eläkejärjestelmää täydentää vapaaehtoinen yksityinen eläkevakuutus.

Suomen eläkejärjestelmä			
	Kansaneläke / takuueläke	Työeläke	Yksilöllinen eläke/ ryhmävakuutus
Säädös-pohja	Lakisääteinen	Lakisääteinen	Vapaaehtoinen
Osuus eläke-turvasta	10 %	84 %	6%
Maksaja	Valtio / Kela	Työeläke-laitokset	Pankit ja vakuutusyhtiöt
Perusta	Asuminen	Ansio työ	Yksilöllinen / työnantaja
Määräy-tyminen	<ul style="list-style-type: none"> Tasa-suuruinen Perhesuhteet vaikuttavat Muu eläke-tulo vähentää 	Ansio-sidonnainen	Yksilölliset sopimus-järjestelyt
Tarkis-tukset	<ul style="list-style-type: none"> Kuluttaja-hintaindeksi Taso-korotukset 	<ul style="list-style-type: none"> Taitettu indeksi Ei taso-korotuksia 	Omat sopimus-järjestelyt
	= PERUSTURVA	= ANSIOTURVA	= TÄYDENTÄVÄ

Eläkkeen ostovoima varmistetaan kerran vuodessa tehtävillä indeksitarkistuksilla.

Kansaneläkeindeksinä on kuluttajahintaindeksi. Se ylläpitää eläkkeen ostovoiman suhteessa hintojen nousuun. Jotta kansaneläkkeen ja takuueläkkeen ostovoima säilyisi suhteessa elintason nousuun, niihin tehdään säännönmukaisesti tasokorotuksia. Siksi mm. Eläketurvakeskuksen pitkänaikavälin ennusteissa kansaneläkettä tarkistetaan menneen kehityksen pohjalta indeksillä, jossa palkkatason muutoksen painokerroin on 0,5 ja hintatason 0,5.

Työeläkkeisiin ei tehdä tasokorotuksia. Miksi? Siksi, että ansiosidonnainen työeläke katsotaan jatkopalkaksi/myöhennetyksi palkaksi ja siihen määritelmän mukaan sovelletaan palkkaindeksiä. Palkankorotuksissa on aina huomioitu hintojen nousu. Sen päälle tulee ns. reaalisosa, joka ilmentää talouskasvua ja elintason nousua. Näin palkkatasoindeksi varmistaa ansaitun tulotason säilymisen työeläkkeissä ilman tasokorotuksia.

Alkuperäisestä palkkaindeksistä kuitenkin luovuttiin työeläkkeissä vuonna 1977, kun siirryttiin ns. puoliväli-indeksiin. Siinä palkkatason ja hintatason muutosten painokertoimet ovat molemmat 0,5. Vuonna 1996 otettiin käyttöön ns. taitettu indeksi, jossa palkkatason muutoksen painokertoimeksi

tuli 0,2. Näin työeläkeindeksi muuttui lähes puhtaaksi kuluttajahintaindeksiksi. Koska työeläkkeisiin ei tehdä tasakorotuksia, niin taitetun indeksin seurauksena eläkkeensaajien ansaittu suhteellinen tulotaso laskee elintason noustessa. Eläkeläisistä on tehty Suomessa ainoa tulonsaajaryhmä, joka lakisääteisesti köyhtyy.

Työeläkeindeksin historia

	Työeläkeindeksi	Eläkepalkan indeksi
1962–76	ansiotasoindeksi (palkat 100 %)	ansiotasoindeksi
1977–95	puoliväli-indeksi (palkat 50 %, hinnat 50 %)	puoliväli-indeksi
1996–2004	taitettu indeksi: yli 65-vuotiaat (palkat 20 %, hinnat 80 %) alle 65-vuotiaat (palkat 50 %, hinnat 50 %)	puoliväli-indeksi
2005–	työeläkeindeksi "taitettu indeksi" (palkat 20 %, hinnat 80 %)	palkkakerroin (palkat 80 %, hinnat 20 %)

Ansiotasoindeksi = palkkaindeksi

Eläkepalkan indeksi = indeksi jolla työaikana kertynyttä eläkettä korotetaan

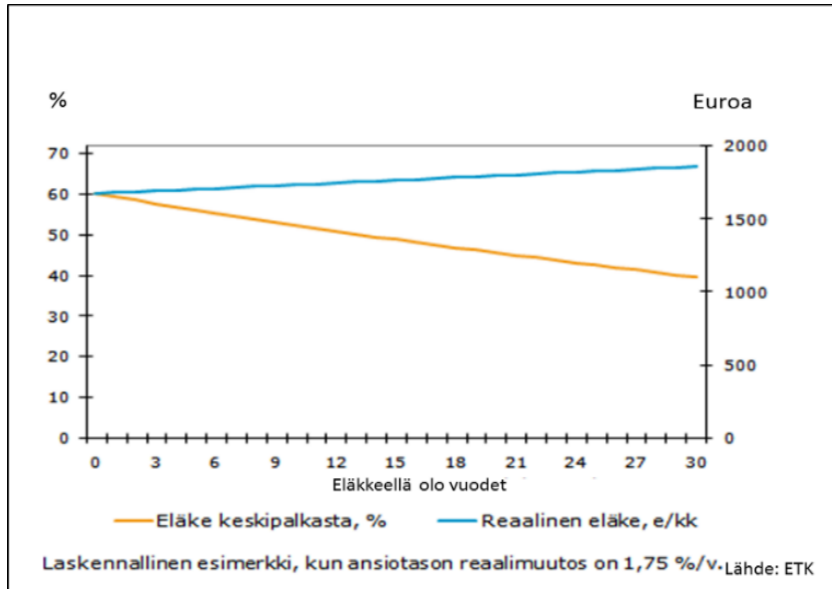
Hallituksen esityksessä (HE 118/1995), jolla hyväksyttiin taitettua indeksiä koskeva laki (1482/1995) todettiin, että "tavoitteena on työeläkejärjestelmän pidemmän aikavälin turvaaminen". Tästä syystä "esitetyt eläketasoa heikentävät toimenpiteet voidaan valiokunnan/eduskunnan käsityksen mukaan hyväksyä" (17/1995). Indeksiheikennys tähtäsi eläkemenojen hillintään ja rahastoivan eläkejärjestelmän varojen kasvattamiseen.

2. Taitetun indeksin vaikutus eläkkeeseen

Työeläkeindeksi on tärkeä eläkkeen arvon säilyttämiseksi. Jo verraten lyhyen eläkkeellä olon jälkeen huomattava osa eläkkeestä on indeksikorotusta. Keskimäärin 65 vuotta täyttäneen elinaikaodote on 20 vuotta. Tuona aikana alkuperäinen eläke supistuu lähes puoleen ja loppu on indeksitarkistuksen vaikutusta. Vuonna 2014 maksetussa eläkkeessä, joka oli alkanut 30 vuotta aikaisemmin, indeksiturvan osuus on kaksi kolmannesta ja vain kolmasosa on alkuperäistä eläkettä.

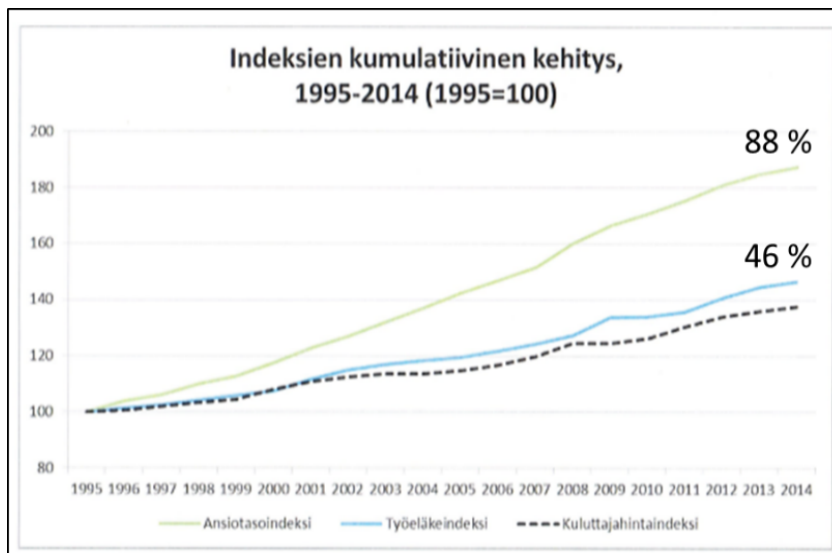
Eläkkeelle siirryttäessä työeläkkeen suhde keskiansioihin on keskimäärin 55 %. Heti eläkkeelle päästyä alkaa ”palkanalennus”, joka jatkuu koko eläkeajan. Alun pitäen työeläkkeen korvausaste asetetaan 60 %:iin ansaitusta keskipalkasta, mutta esimerkiksi vuonna 1995 myönnetyn eläkkeen suhde keskipalkkaan on enää 47 %, ja 30 vuodessa eläke laskee 40 %:iin keskipalkasta. Reaalisesti eläke hieman nousee, koska yleinen ansiotason nousu vaikuttaa 0,2 kertoimella eläkeindeksissä, mutta suhteessa elintason nousuun eläke väijäämättä kutistuu.

Työeläkkeen kehitys

Lähde: Eläketurvakeskus

Aina 1980-luvun puoliväliin asti eläkkeet seurasivat melko tarkasti palkkakehitystä. Erkaantuminen alkoi selvästi 1990-luvun puolivälin jälkeen. Sen jälkeen eläkkeet ovat jääneet pahasti jälkeen ansiokehityksestä. Vuosina 1995 - 2014 palkat ovat kasvaneet lähes kaksi kertaa nopeammin kuin eläkkeet, sillä työeläke on noussut 46 % ja palkat 88 %.

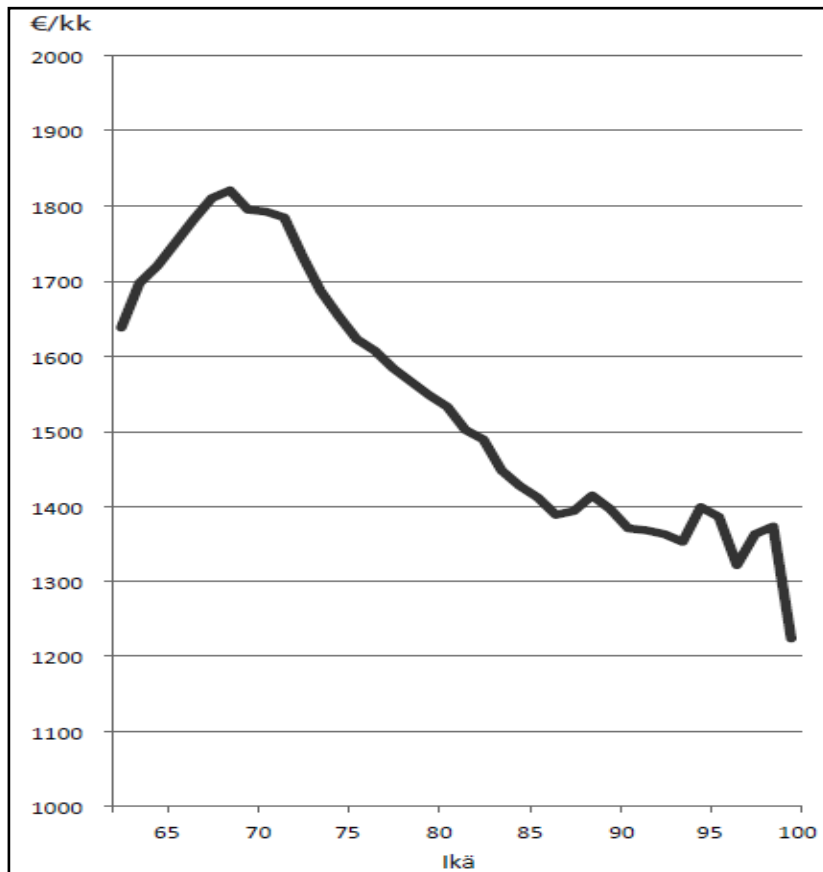
Lähde: Eläketurvakeskus

Taitettu indeksi on jättänyt eläkkeensaajat pitkälti osattomiksi hyvinvoinnin kasvusta ja elintason noususta. Laskennallisesti, jos käytössä olisi ollut palkkaindeksi, niin kaksikymmentä vuotta eläkkeellä ollut keskimääräistä työeläkettä nauttiva henkilö saisi nykyisen 1 550 euron sijasta 2 170 euroa kuukaudessa. Taitettu indeksi laskee merkittävästi eläketasoa ja pudottaa eläkkeensaajia kansaneläkkeelle ja asumis- ja toimeentulotukiasiakkaisiksi.

3. Eläkeläisköyhyys Suomessa

Lähestulkoon kaikki 1,5 miljoonaa eläkkeensaajaa ovat pienituloisia. Heistä 56 % joutuu tulemaan toimeen alle 1 500 euron kuukausieläkkeellä. Pelkän takuueläkkeen (768 euroa/kk) varassa yrittää elää yli 100 000 eläkeläistä. Yli 2 500 euroa kuukaudessa ansaitseva eläkeläinen on suurituloisen, sillä 88 % heistä saa tätä pienempää eläkettä.

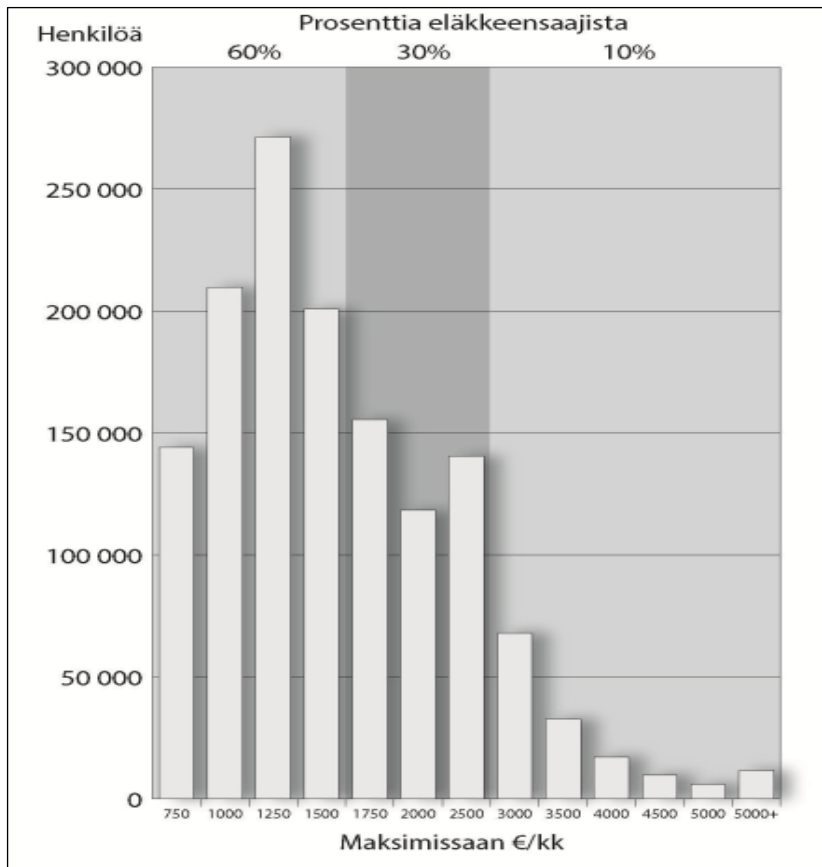
Vanhuuseläke iän mukaan 2014

Lähde: Eläketurvakeskus

Suomessa eläkkeellä oleva ihminen köyhtyy vanhetessaan. Mitä iäkkäämpi, sitä pienituloisempi hän myös on. Korkeimmillaan keskimääräinen eläke on 69-vuotiailla, 1 820 euroa kuukaudessa. Tämä siksi, että suuripalkkaisimmat siirtyvät viime vaiheessa vanhuuseläkkeelle. Siitä eteenpäin eläketaso laskee niin, että 100-vuotiaan keskimääräinen eläke on nykyisin 1 224 euroa kuukaudessa. Nimellinen eläke ei iän karttuessa laske, mutta taitetun indeksin vuoksi nuorempi ikäluokka on aina keskimäärin korkeammalla tulotasolla kuin edellinen.

Eläkkeiden jakauma tuloluokittain 2015

Lähde: Eläketurvakeskus

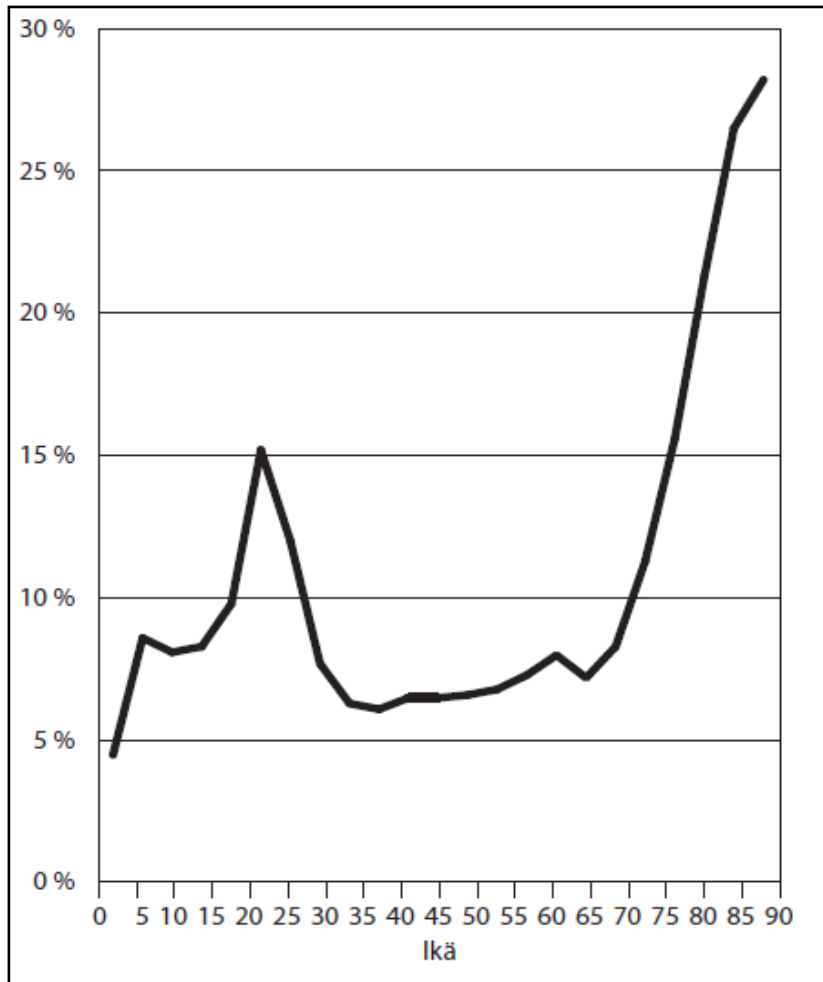
Suurituloisia eläkeläisiä on vähän. Yli 5 000 euroa kuukaudessa ansaitsevia eläkkeensaajia on 14 000, eli 1 % kaikista.

Kun eläkkeen lähtötaso on alhainen, ja kun indeksi ei sitä asianmukaisesti suojaa, niin eläkeläisköyhtyminen kärjistyy. Lähes kolmasosa eläkeläisistä elää EU:n määrittämän köyhyysrajan (60 % mediaanitulosta) alla. Yhden hengen kotitaloudessa se on tällä hetkellä 1 190 euroa kuukaudessa.

Kaikki takuueläkettä ja pelkkää kansaneläkettä saavat elävät köyhyysrajan alla. Työeläkeläistä yli 330 000 eli 25 % elää alle köyhyysraja olevilla eläkkeillä. Vieläkin suurempi joukko sinnittelee aivan köyhyysrajan pinnassa ja taitettu indeksi ”upottaa” heitä koko ajan sen alle.

Pitkittänyt köyhyys koettelee nyky-Suomessa kahta ikäryhmää, nuoria ja ikääntyneitä. Nuorista 23 - 25-vuotiaista lähes 15 % elää köyhyysrajan alla. He ovat juuri irtautuneet lapsuudenkodeistaan, ovat vailla pysyviä työpaikkoja ja 60 % on opiskelijoita. Kun opinnot päättyvät ja elämä vakiintuu, vapautuvat nuoret aikuiset pahimmasta köyhyysriskistä.

Pitkittynyt köyhyys iän mukaan 2014

Lähde: Tulonjakotilasto, Suomen virallinen tilasto

Eläkeläisten köyhyysriski on pysyvä ja iän myötä paheneva. Kun 65-vuotiaista 7 % elää köyhyysrajan alla, niin yli 75-vuotiaista jo 20 %, yli 85-vuotiaista lähes 30 % ja 100-vuotiaista melkein puolet.

Eläkeläiset ovat tämän päivän leipäjonoissa suurin ”asiakasryhmä”, 40 % kaikista. Eläke ei takaa heille luvattua perustoimeentuloa. Missään muualla Länsi-Euroopassa eivät ikäihmiset köyhdy kuten Suomessa.

Esimerkiksi Saksassa on koko väestöstä köyhiä 11 % ja Suomessa 7 %. Saksassa yli 75 vuotiaista elää köyhyysrajan alla saman verran eli 11 %, kun taas Suomessa 20 %. Saksassa ei köyhdytä ikäännyttäessä.

Hollannin eläkejärjestelmää pidetään maailman laadukkaimpana. Siellä koko väestössä on köyhien suhteellinen määrä sama kuin Suomessa, 7 %. Yli 75-vuotiaista elää Hollannissa köyhyysrajan alla 2 %, meillä kymmenen kertaa enemmän.

Maailman parhaat eläkejärjestelmät ovat Hollannissa ja Tanskassa (Mercer Global Pension Index, ETK 24.10.2016). Suomi on tässä kansainvälisessä arvioissa neljänneksi paras. Sekä Suomessa että Hollannissa eläkejärjestelmät toimivat hyvin, mutta Suomessa eläkeläiset voivat huonosti, toisin kuin Hollannissa.

Tanskassa ja Hollannissa, kuten Irlannissa, Luxemburgissa, Norjassa ja Sloveniassa on lakisääteisissä eläkejärjestelmissä käytössä puhdas palkkatasoindeksi. Myös enemmistössä EU-maista kuten Saksassa, Ruotsissa ja Virossa on käytössä palkkapainotteinen indeksi. Miksi Suomessa pelätään palkkaindeksin romuttavan eläkejärjestelmän, mutta muualla ei?

4. Huoltosuhde

Hyväksyttäessä taitettua indeksiä huolena oli suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtyminen ja väestön ikääntyminen. Eläkemenoja oli hillittävä ja eläkerahastoja tuli kasvattaa, jotta eläkejärjestelmän rahoituksellinen kestävyys varmistetaan. Pelättiin ”eläkepommia”.

Suomalaisille on toisen maailmansodan jälkeen tullut tilastollista elinaikaa lisää 23 vuotta. Ikäihmisten suhteellinen määrä on kasvanut. Vuonna 1970 oli yli 65-vuotiaita koko väestöstä 9 % ja vuonna 1995 jo 14 %. Rajuin muutos tapahtui vuosina 2008 – 2010, jolloin valtaosa suurista ikäluokista siirtyi eläkkeelle. Ennätys tehtiin vuonna 2009, jolloin 80 000 ihmistä jäi eläkkeelle.

Vuonna 2015 yli 65-vuotiaiden osuus koko väestöstä oli 21 %. Osuuden ennakoitaan nousevan 2030-luvulla korkeimmilleen 25 %:iin ja sen jälkeen se laskee. Jatkossa eläkeläisten suhteellista osuutta ylläpitää pidentyvä elinikä, ellei esimerkiksi maahanmuutto täysin muuta tilannetta.

Väestön ikääntymisen on pelätty heikentävän huoltosuhdetta. Sosioekonomisena mittarina se on kuitenkin karkea ja pitkälle leimaava. Väestö jaetaan aktiivi- ja passiiviväestöön ikäryhmittäin. Työikäisiä ovat 15 - 65-vuotiaat, joiden katsotaan huoltavan muun väestön. Kolmasosa työikäisistä ei kuitenkaan ole työelämässä mukana. Työikäisten toimintakykyyn ja työllisyyteen vaikuttaminen olisikin tehokkainta politiikkaa huoltosuhteen kohentamiseksi.

Eläkeläisten rinnastaminen lapsiin huoltosuhteen näkökulmasta on kohtuutonta. Yli 75-vuotiaista 90 % asuu omissa kodeissaan ja vain joka neljäs on säännöllisten vanhuuspalvelujen piirissä. Eläkeläiset ovat itse ansainneet työeläkkeensä, he maksavat verot ja palvelumaksut ja 25 000 heistä on yhä mukana palkkatyössä. Omaishoitajista 60 % on eläkeläisiä. Ikäihmiset ovat taloudellinen voimavara, eivät leimallisesti huollettavaa passiiviväestöä.

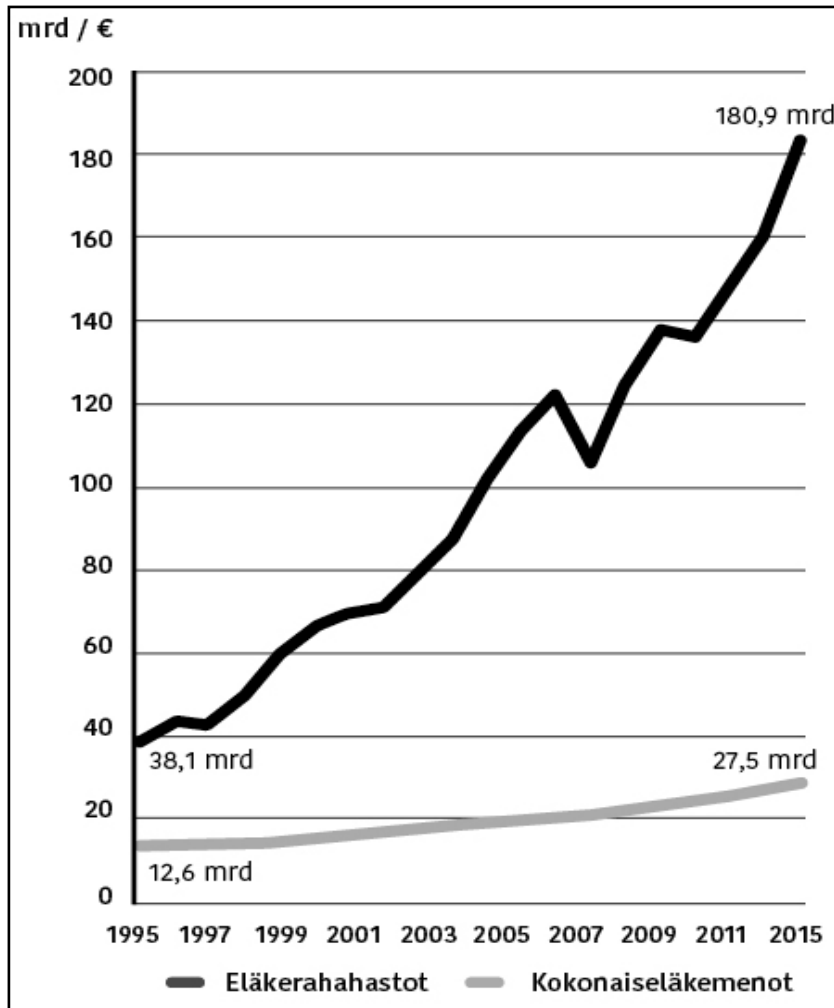
Eläkejärjestelmä on vahvistunut riippumatta suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtymisestä. Jatkossa keskimääräisen eliniän nousuun on varauduttu sekä elinaikakertoimella, että nostamalla eläkeikää vuoden 2017 eläkeuudistuksessa.

5. Koskemattomat eläkerahastot

Työeläkevakuutus on osittain rahastoiva järjestelmä. Lähtökohtaisesti eläkkeet maksetaan juoksevasti kulloinkin työssäkäyvien eläkemaksulla, josta osa rahastoidaan tulevia eläkkeitä varten. Tosiasiassa työeläkejärjestelmän historian aikana eläkerahastoista ei ole yhtä vuotta lukuun ottamatta koskaan nettona maksettu eläkkeitä. Joka vuosi, paitsi 2015, työeläkemaksut ovat olleet suuremmat kuin maksetut eläkkeet. Työssäkäyvät ovat aina kantaneet vastuun kulloisenkin ajankohdan eläketurvasta.

Vuodesta 1995, jolloin taitettu indeksi otettiin käyttöön, eläkerahastot ovat koskemattomina viisinkertaistuneet. Ne ovat kasvaneet 38 miljardista eurosta yli 180 miljardiin euroon. Samanaikaisesti eläkemenot ovat kaksinkertaistuneet.

Eläkerahastot ja eläkkeet 1995 - 2015

Lähde: Tela ja Eläketurvakeskus

Vuosina 2009 - 2015 eläkerahastot kasvoivat yhteensä yli 78 miljardia euroa, eli 21 000 euroa joka ikinen minuutti. Samana aikana valtion "velkakello" tikitti 10 000 euroa minuutissa, mikä on johtanut poikkeuksellisen laajoihin julkisten menojen leikkauksiin. Tosiasiassa julkinen talous ei velkaannu lainkaan, sillä eläkerahastot ovat kasvaneet yli kaksi kertaa enemmän kuin valtion velka. Tästä syystä Suomi on Luxemburgin ja Viron ohella ainoa EU-maa, joka täyttää unionin kasvu- ja vakaussopimuksen EMU-kriteerit ja kykenee ylläpitämään korkeat luottokelpoisuustasot

Alun perin työeläkevarat sijoitettiin Suomeen takaisinlainausoikeuksin ja sijoituslainoina. Vuoteen 1990 eläkevaroja sijoittamalla luotiin yhteensä 200 000 uutta työpaikkaa. Tänä päivänä vain eläkeyhtiöissä työskentelevät työllistyvät eläkevaroin. Muuten rahat on sijoitettu kiinteistöihin, valtion velkakirjoihin ja Helsingin arvopaperipörssiin.

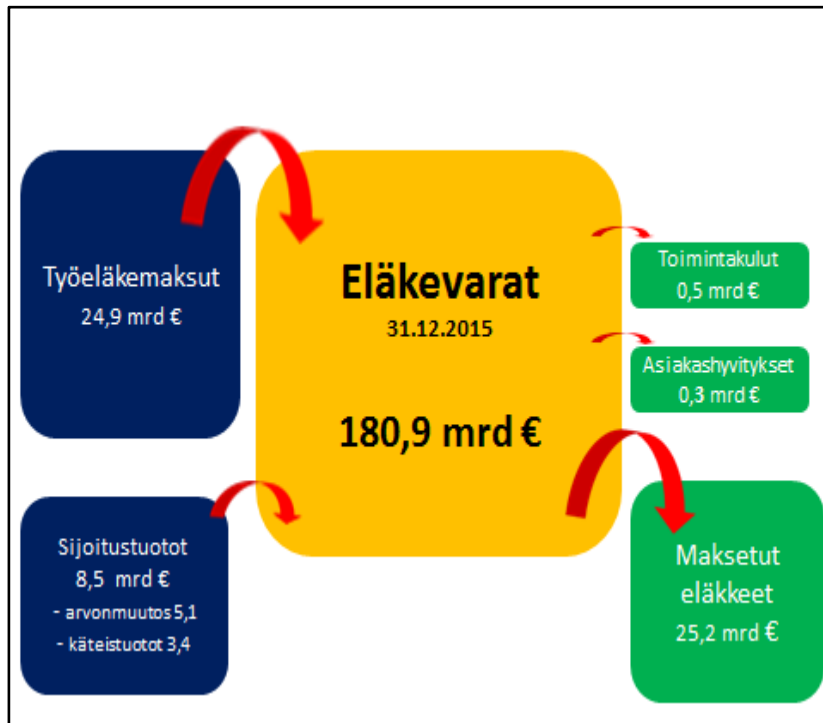
Vielä vuonna 1997 oli 97 % eläkevaroista sijoitettu Suomeen, mutta nykyisin enää 26 %. Yli 130 miljardia euroa on siirretty ulkomaille, yli puolet euroalueen ulkopuolelle. Suomalaisten eläkevaroilla omistetaan maailman suurimpia yhtiöitä. On arvioitu, että lähes 40 miljardia euroa on sijoitettu veroparatiiseihin ja 12 miljardia euroa on noteeraamattomissa Hedge-rahastoissa. Ne operoivat riskialttiilla futuuri- ja johdannaismarkkinoilla.

Ulkomaisista sijoituksista on saatu suuria tuottoja, mutta myös riskit ja kulut ovat suuret. Sijoitustuotot vaihtelevat vuosittain jyrkästi. Esimerkiksi vuonna 2008 menetettiin yhdessä vuodessa 17 miljardia euroa. Myös vuosina 2002 ja 2011 sekä 2016 ovat tuotot olleet alhaiset.

Tärkein syy sijoittaa ulkomaille on eläkerahastojen jättimäinen koko. Kyse on Suomen ylivoimaisesti suurimmasta pääomakeskittymästä. Eläketurvakeskuksen asiantuntija on ilmaissut., että yksinkertaisesti rahat eivät mahdu Suomeen.

Suomen eläkejärjestelmää voidaan pitää yllirahastoivana. Alun perin tavoitteena oli luoda kahden vuoden eläkemenoa vastaava puskurirahasto. Nykyrahassa sen koko olisi noin 50 miljardia euroa. Tosiasiassa eläkevaroja on tallessa jo yli seitsemän vuoden eläkemenojen verran, ja rahastot vain kasvavat.

Eläkerahan kiertokulku 2015

Lähde: TELA

Ensimmäisen kerran vuonna 2015 työeläkemaksut eivät kyenneet kattamaan kaikkia maksettuja eläkkeitä. Syynä on syvä lama ja jättityöttömyys. Yksityisellä työeläkesektorilla on vastaava tilanne koettu kahdesti: 1990-luvun laman aikana ja nyt vuodesta 2013. Taantumasta huolimatta vuosina 2012 - 15 rahastot ovat kasvaneet vuosittain 8 -13 miljardia euroa, vuonna 2015 8,5 miljardia euroa. Tästä tuotosta jouduttiin nyt ensimmäisen kerran käyttämään 300 miljoonaa euroa, eli 3,5 %, eläkkeisiin.

Yllirahastoiva eläkejärjestelmä on kuitenkin vuosien varrella käyttänyt eläkerahaa muuhun kuin eläketurvaan. Kansainvälisten arvioiden mukaan Suomen eläkejärjestelmää pidetäänkin tehottomana ja kalliina. (Keith Ambachtsheer, *Suomen eläkejärjestelmän arvio*, ETK 2013)

Yleensä maailmalla lakisääteisestä eläketurvasta vastaa yksi eläkelaitos, mutta Suomessa sosiaaliturvaan kuuluvia lakisääteisiä työeläkkeitä hoitaa kuusi työeläkeyhtiötä. Tämän lisäksi on eläkekassoja, eläkesäätiöitä, erityiseläkelaitoksia ja julkisten alojen eläkelaitokset. Hallinto on päällekkäistä runsaine etuineen. Keinotekoinen kilpailu asiakkaista on tuhlailtavaa. Vuosittain tarpeettomiin asiakashyvityksiin ja työhyvinvointiin käytetään eläkerahaa lähes 300 miljoonaa euroa. Yksi julkinen työeläkeyhtiö tuottaisi merkittävän säästön myös yli 500 miljoonan euron hallintokuluissa.

6. Mitä palkkatasoindeksi maksaisi?

Palkkatasoindeksin vuosikustannus eläkemenoon on 312 miljoonaa euroa olettaen reaali-palkkojen kasvuksi 1,6 %. Puoliväli-indeksi lisääisi eläkemenoja kolmasosan tästä. Eläketurvakeskuksen tammikuussa tekemän arvion mukaan palkkaindeksin aiheuttama menolisäys on 52 miljoonaa euroa ensimmäisenä vuonna johtuen reaali-ansioiden heikosta kehityksestä. (Laskentatulokset PSR ja ansiotasoindeksi 29.1.2016, ETK).

ETK:n viimeisin ennuste vuoden 2017 menolisäykseksi palkkaindeksiä käytettäessä on nolla euroa (ETK, indeksilaskelmien dataliite 23.11.2016) Jos talous ei kasva eivätkä reaali-palkat nouse, joilla eläkkeet maksetaan, niin palkkaindeksi ei nosta eläkkeitä.

Indeksiuudistuksen kustannusvaikutus aikaa myöten on kuitenkin kumulatiivinen korkoa korolle -periaatteen mukaisesti. Vastaavalla tavalla korkoa korolle kasvaa koko kansantalous, palkat, eläkerahastot ja niiden tuotot.

Eläketurvakeskuksen ennusteen mukaan 30 vuoden päästä palkkatasoindeksin kumulatiivinen kustannuslisä eläkemenossa on 17 %. Se on nykyrahassa 4,2 miljardia euroa enemmän kuin mitä taitettu indeksi merkitsisi (Indeksilaskelmien dataliite 23.11.2016, ETK). ETK rajaa laskelmansa yksityiseen työeläkesektoriin, jonka osuus vuonna 2015 oli eläkemenosta 54 % ja eläkerahastoista 63 %. Eläkerahastot olisivat saman ennusteen mukaan palkkaindeksiä käytettäessä nykyrahassa vuonna 2045 edelleen suuremmat kuin tänä päivänä. Taitettu indeksi sen sijaan lähes kaksinkertaistaisi ne.

Eläkerahastot ja eläkemenot 2015 - 2085 reaali-hinnoin (mrd €) yksityinen sektori

Eläkerahastot		2015	2030	2045	2065	2085
Taitettu indeksi		114	144	197	309	481
Palkkaindeksi		114	133	117	1	0
Eläkemenot		2015	2030	2045	2065	2085
Taitettu indeksi		13,7	19,7	24	36,8	53,2
Palkkaindeksi		13,7	21,2	28,2	43,3	63,2
Erotus		0	1,5	4,2	6,5	10

Luvut ovat vuoden 2015 hintatasossa

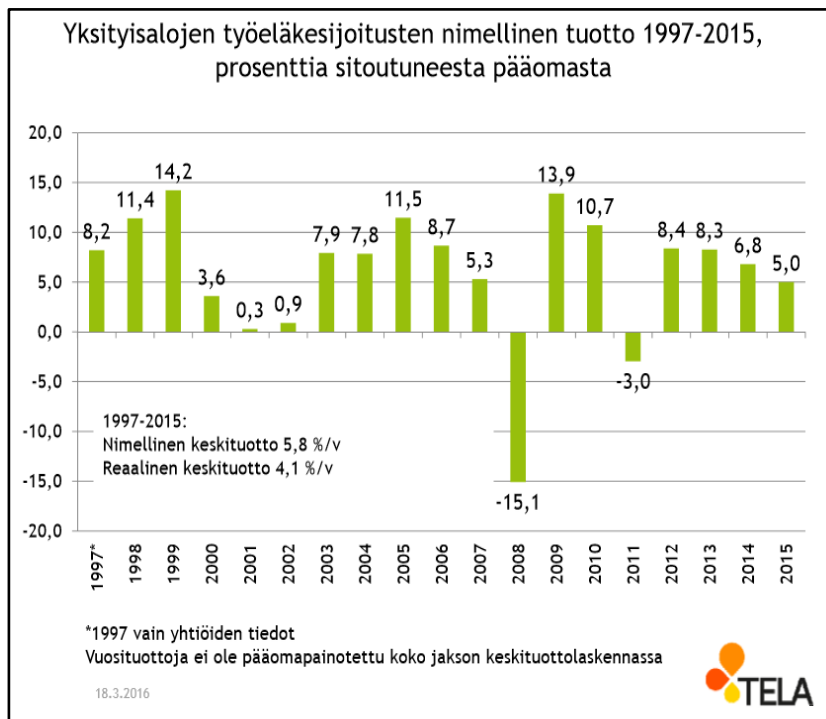
Lähde: Eläketurvakeskus

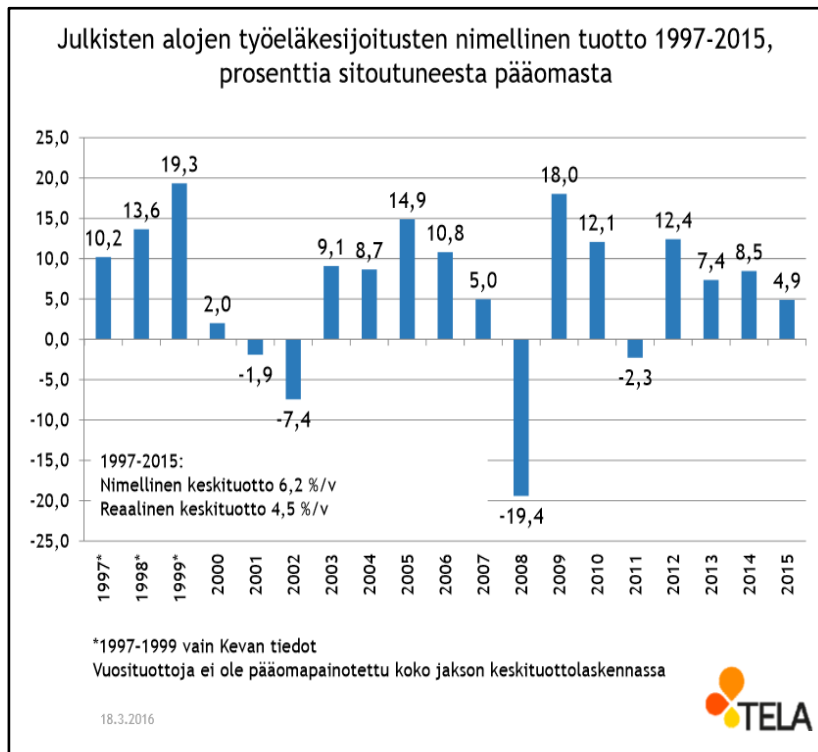
ETK:n ennuste on sikäli havainnollinen, että 30 vuoden kuluttua, kun suuret ikäluokat ovat jo poistuneet keskuudestamme, palkkaindeksinkin tuloksena eläkevarat olisivat reaalisesti suuremmat kuin tänä päivänä, ja nuoremmille sukupolville jää myös koko kansallisuusomaisuus. Sama laskelma kuitenkin ennustaa, että palkkaindeksi söisi eläkevarat vuoteen 2065, suurimman rojahduksen tapahtuessa 2060-luvulla. Eläkerahastoista siis häviäisi 20 vuodessa 117 miljardia euroa yksityisen sektorin osalta ja yhteensä 185 miljardia euroa (julkisen sektorin osuuden ollessa 37 % eläkevaroista).

Yksikään taloustutkimuslaitos ei tee ennusteita yli 20 vuoden päähän. Laskelmien luottamusvälit jäävät niin väljiksi, ettei arviolla ole edes viitteellistä merkitystä. ETK:n ennusteissa on kuitenkin yli puoleksi vuosisataa vakioitu työeläkemaksu 24,4 % ja reaali-palkkojen kasvu on 1,0 % vuosina 2017 - 26 ja sen jälkeen 1,5 %. Inflaatio 2016 on 0,4 %, vuosina 2017 - 26 1,5 % ja sen jälkeen 60 vuotta 1,7 %. Yhdenkin parametrin hienoinen muutos mullistaa kuitenkin kumulatiivisine vaikutuksineen ennusteen päätelmät vuosikymmenten päässä.

Esimerkiksi eläkerahastojen reaalityttö on ETK:n ennusteissa vuonna 2016 on 3,2 %, seuraavina 10 vuotena 3,0 % ja sitä seuraavina 60 vuotena 3,5 %. Mennyt kehitys on kuitenkin ollut toinen. TELA:n tilaston mukaan eläkerahastojen reaalityttö vuosina 1996 - 2015 oli 4,0 %, 4,6 % vuosina 2010 - 2015 ja viime vuonna 5,2 %. (Sijoitusvarojen yhteenveto vuoden 2015 lopussa, TELA 11.3.2016) Jos ETK:n ennuste käyttäisi aiemman kehityksen mukaista 4,0 %:n reaalityttö-oletusta, niin vuonna 2050 rahastoissa olisi varoja käyvin hinnoin 275 miljardia euroa ja vuonna 2080 peräti 680 miljardia euroa enemmän kuin mitä aiemman ennusteen 3,5 %:n tuotto-oletus osoittaa.

Eläkevarojen tuotot vaihtelevat vuosittain

Eläketurvakeskus ulottaa oman ennusteensa vuoteen 2085. Taitettu indeksi kasvattaisi tuolloin yksityisten ja julkisten työeläkeyhtiöiden rahastot vuoden 2015 hintatasolla 764 miljardin euron kokoiseksi. Kun jo nyt eläkevaroista on jouduttu siirtämään ulkomaille 130 miljardia euroa, niin taitetun indeksin tuloksena on uhkana Suomen kansantalouden kuivattaminen lähes täysin ulkomaille sijoitettaviin rahastoihin.

Poliittista päätöksentekoa ei voida sitoa tällaisiin pitkän aikavälin skenaarioihin. Lyhyenkin aikavälin ennusteet joudutaan aina uudelleen arvioimaan 5-10 vuoden välein. ETK uudistaa pitkän aikavälin ennustelaskelmat 3 vuoden välein. Myös indeksiuudistus tulisi toteuttaa siten, että sen vaikuttavuutta tarkastellaan viiden vuoden välein. Näin uudistusta voidaan arvioida suhteessa faktoihin, eikä suhteessa ennustuksiin.

7. Dynaamiset vaikutukset

Eläketurvakeskuksen ennusteen vakavin puute ei kuitenkaan ole valittujen parametrien arvoissa tai kohtuuttoman pitkässä aikavälissä, vaan palkkatasoindexin dynaamisten vaikutusten huomiotta jättämisessä. Indeksimuutoksen kustannukset eivät katoa mustaan aukkoon. Ne eivät edes ole kustannus, vaan voimavara kansantaloudessamme. Kyse on tehokkaasta kysynnän ja ostovoiman lisäyksestä, ja tämä on sitä suurempi, mitä suurempi ”kustannus” on eläkerahastoille.

Palkkatasoindexi verrattuna taitettuun indeksiin lisää ETK:n ennusteen mukaan vuonna 2045 yksityisen työeläkesektorin eläkemenoa 4,2 miljardia euroa. Laitos ei kuitenkaan laske tämän kustannuksen dynaamisia, kumulatiivisia vaikutuksia kansantalouteen ja eläkerahoitukseen. Siten koko ennusteelta on pohja pois ja väite rahastojen hupenemisesta vuonna 2065 on täysin ilmassa.

Palkkatasoindeksin dynaamiset vaikutukset, yksityinen ja julkinen työeläkesektori yhteensä

Palkkatasoindeksin dynaamiset vaikutukset, yksityinen ja julkinen sektori					
	2025	2035	2045	2065	2085
Eläkemenon lisäys (mrd €); Lähde ETK	1,7	5,1	7,8	12,0	18,5
Kunnallisveron lisäys (milj. €)	250	790	1 180	1 900	3 000
Valtion verotulojen lisäys (milj. €)	280	900	1 400	2 400	3 900
Rahastoihin lisää työeläkemaksuja (milj. €)	190	550	820	1 200	1 800
Uusia työpaikkoja (kpl)	19 000	58 000	85 000	130 000	185 000

Eläkemenon lisäys on ETK:n laskelma vuoden 2015 hintatasossa
Lähde: Asiantuntijaryhmä, Suomen Senioriliike

Laskelmassa eläkemenon kasvusta verojen jälkeen 70 % käytetään kulutukseen. Kulutuksesta 80 % on arvioitu menevän palveluiden ja 20 % tavaroiden ostoon. Keskipalkka oletetaan olevan 2 500 €/kk, kunnallisvero 20 %, ALV 20 % ja valtion vero määräytyy vuoden 2016 verolaskurista. Yksi uusi työpaikka syntyy 50 000 eurolla.

Vuosina 2045 - 65 eläkerahastoista häviäisi ETK:n ennusteen mukaan palkkaindeksin vuoksi yhteensä 183 miljardia euroa, eli keskimäärin vuodessa noin 9 miljardia euroa nykyrahassa. Rahat eivät kuitenkaan katoaisi mustaan aukkoon, vaan kansantalous saisi poikkeuksellisen vahvan reaalihintaisen ostovoimalisän kohentuneesta eläketurvasta. Välitön vuotuinen hyöty valtion ja kuntien verotuloissa vuonna 2045 olisi 2,6 miljardia euroa ja talouden piristyminen vähentäisi julkisen talouden menopaineita. Suomeen luotaisiin 85 000 uutta työpaikkaa ja eläkerahastot karttuisivat vuosittain tämän ansiosta 820 miljoonaa lisääntyvistä työeläkemaksuista.

Vuonna 2085 palkkaindeksin dynaamisesta vaikutuksesta syntyisi 185 000 uutta työpaikkaa. Indeksiuudistus antaisi nuorille töitä, heidän oma eläketurvansa vahvistuisi ja Suomen kansantalouden kuivattaminen eläkerahastoihin loppuisi.

8. Palkkatasoindeksin vaikutus menneen kehityksen valossa

Ennusteita varmempi tietolähde on mennyt kehitys. Eläketurvakeskus on myös tehnyt laskelman, mikä kustannusvaikutus palkkatasoindeksillä olisi, jos se olisi ollut käytössä menneet 40 vuotta. (Entä jos työeläkkeet olisivat aina seuranneet ansioita? ETK 13.5.2016) Tässä taaksepäin katsovassa arvioissa tiedetään eläkeläismäärät, reaali-palkkakehitys, inflaatio, työllisyysaste ja työeläkemaksukertymät. Niitä ei tarvitse arvailla.

Lähtöoletuksena on, että kasvanut eläkemeno on katettu supistamalla eläkkeiden rahastointia, minkä seurauksena myös sijoitustuotot olisivat olleet toteutunutta vähäisempiä. Eläkerahastojen koko olisi nyt noin 90 miljardia euroa. Työeläkemenot olisivat vastaavasti tänä päivänä 4,2 miljardia euroa enemmän, eli 17 % nykyistä korkeampia.

ETK:n laskelman tulokset perustuvat yksinkertaiseen arvioon, mutta ne ovat paljastavat. Palkkatasoindeksi ei olisi 40 vuodessa tyhjentänyt eläkerahastoja. Ne olisivat puolet pienempiä kuin nykyisin, mutta kolme kertaa suurempia kuin 1990-luvun alussa.

Suomalaisen työeläkejärjestelmän isä, vakuutusmatemaatikko Teivo Pentikäinen piti palkkaindeksiä ainoana mahdollisena eläkeindeksinä ansioturvassa. Hän myös kaavaili rahastojen maksimikooksi kahden vuoden eläkemenoa. ETK:n taaksepäin katsovan arvion mukaan palkkaindeksi olisi tuottanut tähän tavoitteeseen nähden lähes kaksinkertaiset rahastot. Näin ollen palkkaindeksikin olisi johtanut yllirahastointiin.

ETK:n laskelma kertoo vastaansanomattomasti, että taitettu indeksi on ollut täysin tarpeeton eläkejärjestelmän rahoituksellisen kestävyuden kannalta. Suurten ikäluokkien aiheuttamaa uhkaa liioiteltiin, eikä ”eläkepommia” ollut.

Palkkatasoindeksin kumulatiivinen vaikutus tämän päiväiseen työeläkemenoon olisi 40 vuoden jälkeen nykyisen 25,2 miljardin euron sijasta 29,4 miljardia euroa. Työeläkkeet olisivat siis 17 % nykyistä korkeampia, mikä olisi merkittävä elvytyspanos kansantalouteemme.

Eläkevaroja sijoitettaisiin tänä päivänä ulkomaille vain 40 miljardia euroa, eikä 130 miljardia euroa, mutta ostovoiman lisäys kotimaisiin työvoimavaltaisiin palveluihin olisi yli 4 miljardia euroa. Korkeampien työeläkkeiden ansiosta verotulot lisääntyisivät 1,3 miljardia euroa, työeläkemaksut karttuisivat 0,5 miljardia enemmän ja maassa olisi lähes 50 000 uutta työpaikkaa. Eläkkeiden palkkatasoindeksi olisi siis tuottanut huikean elvytysruiskeen taantuman kanssa painivalle suomalaiselle yhteiskunnalle.

Mutta ei, meillä on valitettavasti käytössä vuonna 1995 hyväksytty taitettu indeksi.

9. Palkkatasoindeksin vaikutus eri eläkeläisryhmiin

Palkkatasoindeksin käyttöönotto ei tarkoita eläkkeiden korotusta, vaan ansaitun eläketason laskun estämistä. Eläkerahastojen tuottoja otettaisiin vihdoin siihen käyttöön, mihin ne on tarkoitettu.

Indeksiuudistus ei kuitenkaan suoraan hyödytä kaikkein pienituloisimpia, niitä jotka saavat pelkkää *kansaneläkettä ja takuueläkettä*. He eivät koskaan ole olleet palkkatyössä ja siten ansioturvan piirissä. Köyhimpien eläkeläisten toimeentulon kohentamiseen joudutaan tekemään tasokorotuksia perusturvaan, joka rahoitetaan valtion budjetista. ETK arvioi, että tasokorotusten vuoksi kansan- ja takuueläkkeet ovat pitkällä aikavälillä nousseet 50/50 indeksillä. Verovarojen käyttö ei kuitenkaan voi olla peruste, jolla väistetään työeläkeindeksin korjaaminen ja eläkerahastoihin koskeminen. Työeläkkeiden säilyttäessä tasonsa loppuu myös kansaneläkkeelle valuminen. Samoin saadaan säästöjä asumistuki- ja toimeentulotukimenoissa ja ylipäättään verotulot lisääntyvät. Työeläkkeiden korotus olisi itse asiassa kustannustehokkainta elvytystä. Eri tulonsaajaryhmistä eläke-euro luo tehokkaimmin kotimaista kysyntää ja vielä työvoimavaltaisiin palveluihin. Tähän ei tarvita julkista rahoitusta, vaan varat saataisiin valtaosin ulkomaille sijoitetuista eläkerahoista.

Indeksitarkistukset ovat palkankorotusten tavoin prosenttikorotuksia, joten niin taitetusta indeksistä kuin palkkaindeksistäkin *suurituloisille* jää enemmän euroja käteen kuin *pienituloisille*. Tosin verotus oikaisee tätä epäsuhtaa. Indeksitapa ei sinällään kasvata tuloeroja, mutta heikko indeksi rankaisee kaikkia eläkkeensaajia. Paremmasta indeksistä taas hyötyvät kaikki, rajahyödyn euroa kohden ollessa pienituloisimmilla suurin.

Indeksitapa on myös *sukupuolivaikutuksiltaan* neutraali. Se ei kasvata tuloeroja mies- ja naiseläkkeensaajien välillä. Naisten euro on palkoissa 80 senttiä ja mummon euro eläkkeessä 66 senttiä. Keskimääräinen työeläke on naisella nykyisin 1 232 euroa kuukaudessa ja miehellä 1 661 euroa. Jos käytössä olisi palkkatasoindeksi, niin kaksikymmentä vuotta eläkkeellä ollut keskimääräinen naiseläkeläinen saisi 1 725 euroa kuukaudessa ja mies 2 325 euroa. Työeläkeläismies siis hyötyisi keskimäärin 171 euroa naista enemmän, mutta suhteelliset tuloerot säilyisivät ennallaan.

Nykyisin eläkkeellä olevat ovat aikanaan maksaneet pienempää työeläkemaksua kuin tällä hetkellä maksetaan. Myös ikä, josta eläkekattumat alkavat kertyä on aikojen kuluessa muuttunut. Samoin eläkkeellä oloaika vaihtelee sekä yksilöittäin että ikäryhmittäin. Siksi *sukupolvien välillä* on eroa kuinka paljon työeläkemaksulle saa reaalityttöä eläke-etuutena.

Työeläkkeet eivät kuitenkaan määräydy veloitetuista työeläkemaksuista, vaan ansaituista tuloista. Perustuslakivaliokunta on myös pitänyt ”henkilön itselleen ansaitsemaa eläke-etua omaisuudensuojan piiriin kuuluvana”. (PeVL 13/1995)

Eri sukupolvet elävät elinehdoiltaan hyvin erilaisessa yhteiskunnassa ja on arveluttavaa vertailla saavutettuja etuja ja velvollisuuksia eri historian vaiheissa toisiinsa. Työeläkemaksun reaalityttö eläkkeenä vaihtelee riippuen ihmisen elinkaaresta, tulotasosta, työurasta ja ikäkaudesta. Jokainen eläkeläispolvi maksaa lakisääteiset velvoitteensa ja jokaisella on yhtäläinen oikeus ansaitsemaansa eläketurvaan.

Nykynuorilla ovat epävakaa työllisyysnäköymät ja tulokehitys saattaa olla heikkoa, mutta eläkerahastoista he tulevat saamaan vain ansioidensa mukaan, ei yhtään enempää. *Sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus* tarkoittaa sitä, että ansiosidonnainen eläketurva takaa niin nykyisille kuin tuleville eläkeläisille ansaitsemansa tulotason eläkevuosina ja estää köyhtymisen.

Eläkerahastojen koko suhteutetaan usein jo ansaituista eläkkeistä aiheutuvaan *eläkevastuuseen*. Missään maassa lakisääteinen eläkejärjestelmä ei ole täysin rahastoiva, eikä voisi ollakaan. Ei ylipäättäen voi olla sellaista vakuutusmuotoa, joka kykenisi vastaamaan ”kaikkiin mahdollisiin tulipaloihin”. Puhuminen 600 miljardin euron eläkevastuusta on laskennallinen suure. Eläkevastuut eivät koskaan voi yhtäaikaaisesti ja täysimääräisesti realisoitua. Se tarkoittaisi sitä, että kaikki siirtyisivät eläkkeelle samaan aikaan ja työnteko loppuisi täysin ja pysyvästi.

10. Kansanedustajien on tehtävä valintansa

Kenen etujen mukaista on aina vain kasvattaa rahastoja? Ei ainakaan nykyisten eikä tulevien eläkkeensaajien. Nykyeläkeläisten etuuksia on heikennetty viimeisen parin vuosikymmenen aikana enemmän kuin minkään muun väestöryhmän koko Suomen historiassa. Nuorille taas jätetään työpaikat luomatta siirtämällä merkittävä osa kansallisvarallisuudesta ulkomaille ja velkaannuttamalla näin julkinen talous.

Eläkevarat on lakisääteisesti annettu yksityisten eläkeyhtiöiden hoidettavaksi. Nämä käyttävät Suomen suurimman pääomakeskittymän mahdollistamaa omistajavaltaa etuuksineen, eivätkä tahdo tinkiä tästä vallasta eläkkeensaajien hyväksi. Eläkerahastot on koottu eläkkeitä varten eikä eläkeyhtiöiden johdon sijoittajavallan välineiksi.

Indeksiuudistuksessa pitää varmistaa jokaisen eläkeläispolven eläketurva. Uudistusta ei voida tehdä kenenkään kustannuksella. Mutta sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus ei koske vain tulevia eläkkeensaajia, vaan myös nykyisiä. Yksikään eläkeläispolvi ei saa köyhtyä eläkkeellä ollessaan.

Tehdessään päätöstä kansalaisaloitteesta kansanedustajat joutuvat valitsemaan eläkerahastojen jatkuvan kasvattamisen ja eläkeläisten köyhdyttämisen tai taitetun indeksin kumoamisen ja nuorten työllistämisen väliltä. Kun indeksi uudistus tehdään, sitä olisi järkevää tarkastella viiden vuoden välein. Näin uudistusta päästään arvioimaan suhteessa faktoihin, ei ennusteisiin ja arvailuihin.